

1. Πίσω από τις ανάγκες παιδείας του πληθυσμού

Του Αθανασίου Γκότσοβου καθηγητή Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
Καθημερινή, 25 Ιουλίου 2004

Η σχέση ενός πληθυσμού με την εκπαίδευση –δηλαδή με τον οργανισμό που διαθέτει, διαχειρίζεται και διαχέει τα παραπάνω κοινωνικά αγαθά– μπορεί να εκφραστεί με ποικίλους τρόπους. Η κατανομή των εκπαιδευτικών τίτλων στον πληθυσμό είναι ίσως ο πιο γνωστός και καθιερωμένος τρόπος ανίχνευσης αυτής της σχέσης, αλλά και μέτρο σύγκρισης των εκπαιδευτικών συστημάτων διαφορετικών χωρών ή διαχρονικής σύγκρισης του εκπαιδευτικού συστήματος της ίδιας χώρας. Η σχέση των Ελλήνων με την εκπαίδευση τα τελευταία πενήντα χρόνια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αργή βελτίωση, υπό την έννοια ότι συγκριτικά με το κάθε φορά παρελθόν όλο και περισσότεροι Έλληνες συμμετέχουν στους εκπαιδευτικούς θεσμούς. Όμως ταυτόχρονα λειτουργούν συγκεκριμένοι παράγοντες αναστολής μιας διευρυμένης συμμετοχής των πολιτών στην εκπαίδευση και περιορισμού τους στις χαμηλές και μεσαίες εκπαιδευτικές βαθμίδες, κρατώντας το ποσοστό των Ελλήνων με ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση ακόμη χαμηλό σε σύγκριση με τα ευρωπαϊκά και διεθνή μέτρα.

Αν ήθελε να ερμηνεύσει κανείς αυτήν την πορεία αργής βελτίωσης των δεικτών εκπαίδευσης τα τελευταία πενήντα χρόνια, θα έπρεπε να πάρει υπόψη παράγοντες όπως:

- α) Την ελληνική οικονομία, όπως αυτή διαμορφώνεται μετά τη λήξη του εμφυλίου.
- β) Την εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση (αστικοποίηση) στις τρεις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες.
- γ) Τον έντονα επιλεκτικό χαρακτήρα του σχολείου σε όλη αυτήν την περίοδο και μέχρι σήμερα.
- δ) Τον υλοκεντρικό και φρονηματιστικό προσανατολισμό του σχολείου
- ε) Τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία και την εκπαίδευση καθώς επίσης και τις αντιλήψεις που την συνοδεύουν.

στ) η δημιουργία ενός παράλληλου συστήματος άτυπης εκπαίδευσης (φροντιστήρια, οικοδιδασκαλία) με τις οικονομικές του συνιστώσες, και

ζ) Τη συνεχιζόμενη αποξένωση ορισμένων οικονομικά εύάλωτων κοινωνικών ομάδων από τους εκπαιδευτικούς θεσμούς.

Ο τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται η ελληνική οικονομία στη δεκαετία του '50, αλλά και αργότερα, δεν δημιουργεί εκείνες τις πιέσεις προς το εκπαιδευτικό σύστημα και τα συναφή κίνητρα για τον πληθυσμό ώστε να συμμετάσχει με διευρυμένο τρόπο στην εκπαίδευση. Ούτε ο ιδιωτικός τομέας ούτε ο δημόσιος ενθαρρύνουν τέτοια επίπεδα εξειδίκευσης ή γενικής παιδείας που θα έδιναν ώθηση στη ζήτηση εκπαίδευσης.

Η μετακίνηση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα και η μετανάστευση εξασθενίζουν τις εκπαιδευτικές δομές της περιφέρειας, όπου η διαρροή από την πρωτοβάθμια προς τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι πολύ υψηλή. Ούτως ή άλλως, για μεγάλο διάστημα, η μετάβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ελέγχεται, αντί να ενθαρρύνεται.

Η αποξένωση του σχολείου –ιδιαίτερα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης– από την πραγματικότητα και τα αιτήματά της, και η κατά κάποιον τρόπο αυτόματη σύνδεση των σχολικών τίτλων με τα επαγγέλματα του κρατικού τομέα, σε συνδυασμό με την παραδοχή ότι μόνον η τεχνική εκπαίδευση πρέπει να είναι «γειωμένη» στην πραγματικότητα, ενώ η γενική μπορεί να είναι απαλλαγμένη από την υποχρέωση αυτή, δεν ενίσχυσαν το προφίλ μιας κοινωνικά λειτουργικής εκπαίδευσης.

Η καθυστερημένη είσοδος των γυναικών στο εκπαιδευτικό προσκήνιο δημιούργησε αποκλεισμούς, κάτι που φαίνεται καθαρά και από τη σημερινή σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας. Η ασύμμετρη σχέση ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση ανώτατης εκπαίδευσης και ο τεχνητός περιορισμός της πρόσβασης αποφοίτων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην τριτοβάθμια, δημιούργησε και μια πρόσθετη «εκπαιδευτική αγορά», τα φροντιστήρια, αποδυναμώνοντας κατ' ουσίαν το κεκτημένο της εκπαίδευσης ως δημόσιου αγαθού.

Τέλος, οι σημαντικές προσπάθειες της πολιτείας να καταπολεμηθεί η εκπαιδευτική περιθωριοποίηση ομάδων του πληθυσμού που ζουν σε συνθήκες φτώχειας, ενώ απέδωσαν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, παραμένουν ατελέσφορες στη μεταγυμνασιακή.

Θα ήταν περιττό να προσθέσει κανείς ότι και για εθνικούς λόγους η περαιτέρω βελτίωση της σχέσης των Ελλήνων με την εκπαίδευση πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα της πολιτείας. Τα ελληνικά

συμφέροντα στο νέο διεθνές περιβάλλον υπηρετούνται καλύτερα με ένα υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης της νέας γενιάς.

2. Τι προκαλεί στα παιδιά η εντατικοποιημένη εκπαίδευση

(δημοσίευμα στον ημερήσιο τύπο, 14-01-01)

«Το παιχνίδι δημιουργεί στο παιδί ένα "μεταβατικό χώρο" ανάμεσα στο μέσα και στο έξω, ανάμεσα στη φαντασία και την πραγματικότητα», υποστηρίζει ο κ. Χρήστος Ζερβής, παιδοψυχίατρος, ψυχαναλυτής και επιστημονικός συνεργάτης του Παντείου Πανεπιστημίου.

«Καθώς μεγαλώνουν οι ηλικίες, ο χώρος της διασκέδασης, του παιχνιδιού, παραμένει πάντα ένας ενδιάμεσος χώρος ανάμεσα στις υποχρεώσεις της εξωτερικής ζωής και σε κάποια εσωτερική φαντασίωση.

Αν αυτά τα πράγματα συναντηθούν έχουμε ένα αρμονικό άτομο, στην αντίθετη περίπτωση το άτομο δεν είναι ισορροπημένο.

Εξωτερική πίεση

Πρέπει να τονίσουμε ότι το παιχνίδι δεν είναι μόνο χρόνος, είναι και χώρος, ένας χώρος μέσα στον οποίο μπορεί να υπάρξει το παιδί.

Όταν δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα, το παιδί αναγκάζεται να προσαρμοστεί σε μια εξωτερική πραγματικότητα, μια εξωτερική πίεση.

Οι επιπτώσεις μπορεί να είναι διάφορες: Βλέπουμε παιδιά που ενώ έχουν προσαρμοστεί καλά στο σχολείο, όταν τους συμπιέσουμε τον ελεύθερο χώρο και χρόνο μπορεί να γίνουν ψυχρά συναισθηματικά, είναι σαν να έχουν εξορίσει από την ψυχική τους ζωή κάτι πιο ανθρώπινο, κάτι πιο αυθόρμητο.

Βλέπουμε παιδιά που ενώ φαίνεται να είναι πολύ καλοί μαθητές, σε μια δεδομένη στιγμή τα παρατούν όλα, καταρρέουν και μπορεί να παρουσιάσουν κατάθλιψη ή ένα άλλο ψυχοπαθολογικό επεισόδιο. Αλλα παιδιά παρουσιάζουν υψηλές επιδόσεις στο σχολείο και ταυτόχρονα είναι σαν να ζουν μια παράλληλη ζωή, στρέφονται, για παράδειγμα, στα ναρκωτικά...».

Η δύσκολη εφηβεία

Στην εφηβεία ο ελεύθερος χρόνος είναι για έναν ακόμη λόγο απαραίτητος, επισημαίνει ο κ. Ζερβής. «Σε αυτή την ηλικία ενεργοποιείται η σεξουαλικότητα και πραγματοποιούνται αλλαγές σε σωματικό και ψυχικό επίπεδο. Αυτό είναι μια πολύ μεγάλη ανατροπή για το παιδί και ανατροπή σημαίνει αναδιοργάνωση. Ο έφηβος επαναδιαπραγματεύεται τον εαυτό του και όλη αυτή η διαδικασία απαιτεί πολλή ενέργεια. Για να μπορέσει να συγκροτήσει την αναταραχή της εφηβείας χρειάζεται να αφήσει τον χρόνο να κυλήσει, ώστε τα πράγματα να μπουν σε κάποια τάξη. Εδώ η εκπαιδευτική απαίτηση φαίνεται να ξεχνά ότι ο έφηβος είναι ψυχή, είναι σκέψη και είναι και σώμα που αλλάζει, κι έρχεται να βιάσει αυτή την εσωτερική αναζήτηση».

Ο κ. Ζερβής εξηγεί πώς η γνώση μπορεί να επηρεάσει θετικά ή αρνητικά την ψυχική υγεία του εφήβου: «Η εκπαιδευτική διαδικασία αναγκάζει το παιδί να προσανατολιστεί απέναντι σε κάποια γνώση. Η γνώση, όμως, αποτελεί κομμάτι της φυσιολογικής του ανάπτυξης. Είναι ένα στοιχείο στο οποίο, μέσα από κάποιες εσωτερικές μετατροπές, οδηγείται το παιδί αναζητώντας την ευχαρίστηση. Η γνώση λοιπόν διαπλέκεται με τη συγκρότηση της προσωπικότητας.

Ο έφηβος στρέφεται σε κάποιο πνευματικό ενδιαφέρον, γιατί αυτό έχει σημασία για εκείνον. Οπότε όταν η γνώση δεν είναι κατευθυνόμενη οδηγεί τον έφηβο σε μεγαλύτερη ψυχική υγεία, με την έννοια ότι του δίνει τη δυνατότητα να πει «αυτός είμαι, αυτό διαλέγω να κάνω». Όταν έρχεται μια γνώση που είναι συγκεκριμένη και απόλυτα κατευθυνόμενη ο έφηβος θα πρέπει αναγκαστικά να μπει σε αυτό το καλούπι και να συμπιεστεί πάρα πολύ. Εκείνη τη στιγμή είναι σαν να του συμπιέζουμε και τις προσωπικές του επιλογές, την υπαρξιακή διάσταση της αναζήτησής του».

Θα πετύχουν;

Η εντατικοποιημένη εκπαίδευση στερεί από τους μαθητές το χρόνο και τη δυνατότητα να αναπτύξουν μια πολύπλευρη προσωπικότητα. Αυτοί οι άνθρωποι πόσο εύκολα μπορούν να πετύχουν επαγγελματικά;

«Υπάρχουν άνθρωποι που συμπιέζουν πάρα πολύ τον ψυχικό τους κόσμο προς όφελος της επαγγελματικής τους απόδοσης και τους βλέπουμε να λειτουργούν για ένα διάστημα καλά επαγγελματικά, αλλά στην προσωπική τους ζωή είναι μάλλον δυστυχισμένοι. Εδώ δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος: όσο περισσότερο ασχολείται κάποιος με την εργασία του τόσο λιγότερο χρόνο έχει για τα υπόλοιπα πράγματα και όσο άσχημα πάνε τα υπόλοιπα πράγματα τόσο σπρώχνεται στην εργασία. Επιπλέον, όποιος διοχετεύει όλη την ενέργειά του για να αποδώσει επαγγελματικά, αυτό μπορεί να μην είναι τόσο αποδοτικό και για την ίδια την εργασία. Για να υπάρχει απόδοση θα πρέπει να υπάρχει και ισορροπία.

Τώρα βλέπει κανείς παιδιά με πολύ άγχος, παιδιά που βρίσκονται σε μεγάλη ένταση με τους γονείς, παιδιά που δεν μπορούν να ζήσουν μερικά πράγματα από τη ζωή τους. Η πίεση σε αυτήν τη φάση της ζωής αυξάνει την πιθανότητα να παρουσιάσουν ένα ψυχοπαθολογικό επεισόδιο. Ένα άλλο στοιχείο που προέρχεται από την πίεση είναι ότι έχουμε παιδιά που σε σχέση με παλιότερα είναι πιο κομπορμιστικά, που μοιάζουν πιο πολύ μεταξύ τους. Αυτό που λέμε η νεολαία δεν έχει επαναστατικότητα, δεν έχει ιδανικά. Έχουν μπει όλοι σε ένα μύλο και αλέθονται. Τους έχει περάσει το μήνυμα ότι «αν δεν τα καταφέρετε, την έχετε άσχημα».

Η σχολική αποτυχία

Σε αυτή την ηλικία επηρεάζει πολύ η αποτυχία και ο ανταγωνισμός. Η κοινωνία είναι δομημένη πάνω σε κάποιες συγκεκριμένες αξίες. Ένα παιδί που παίρνει από παντού μηνύματα ότι πρέπει να είναι καλό αξιολογεί τον εαυτό του με βάση την απόδοση.

Για την αξιολόγηση ενός ανθρώπου, όμως, δεν μετρούν μόνο οι γνώσεις. Η σχολική αποτυχία αγγίζει την προσωπικότητά τους και μπορεί να τους συνοδεύει για χρόνια μετά. Δεν είναι ώριμα τα παιδιά ώστε να μουν στη διαδικασία του άγχους στα 13. Οδηγούμαστε να κάνουμε τα παιδιά πιο αποδοτικά και πιο ώριμα πνευματικά χωρίς να είναι αρκετά ώριμα συναισθηματικά, κι εκεί βιάζεται η φύση».

Μ. Π.

3. ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΦΥΛΑΚΩΝ ΣΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΚΑΡΕΚΛΑ

Ημερομηνία μετάδοσης: 6/9/2001

Μια από τις πιο συγκλονιστικές περιπτώσεις αθώων που τα τελευταία χρόνια βρέθηκαν μπροστά στην ηλεκτρική καρέκλα.

Σ' ένα αγρόκτημα στο Ρίτςμοντ, το "Ρεπορτάζ Χωρίς Σύνορα" συνάντησε τον Γκάρι Γκόγκερ. Μέχρι τα μέσα του '90 ο Γκόγκερ έμενε στο αγρόκτημα με τους γονείς του. Κάποια μέρα βρήκε τους γονείς του δολοφονημένους και αμέσως κάλεσε την αστυνομία.

Χωρίς κανένα στοιχείο, οι τοπικές αρχές κατηγορήσαν τον Γκόγκερ και άρχισαν να τον πιέζουν για να ομολογήσει. Μετά από 24 ώρες εξαντλητικής ανάκρισης, ο Γκόγκερ τους ρώτησε αν μπορεί να είχε διαπράξει το έγκλημα και να μην το θυμάται. "Αυτό ήταν, ομολόγησες", είπαν οι αστυνομικοί.

Παρ' ότι αρνήθηκε να υπογράψει ομολογία, ο Γκόγκερ παραπέμφθηκε με την κατηγορία της ανθρωποκτονίας. Δεν υπήρχαν στοιχεία ή κίνητρο, έτσι, ο εισαγγελέας και οι αστυνομικοί κατασκεύασαν έναν μάρτυρα. Έβαλαν ένα καρφί, έναν κατάδικο, στο ίδιο κελί με τον Γκόγκερ που εξομολογήθηκε ότι πράγματι είχε διαπράξει το έγκλημα.

Η υπεράσπιση του Γκόγκερ ήταν ανεπαρκής γιατί δεν μπορούσε να πληρώσει ένα καλό δικηγόρο. Με βάση την ομολογία του καρφιού, ο Γκόγκερ καταδικάσθηκε σε θάνατο. Τον "έσωσε" μια ομάδα δημοσιογράφων και δικηγόρων που είναι αντίθετοι με τη θανατική ποινή. Η ομάδα κατάφερε να πετύχει αναψηλάφηση της δίκης και ο Γκόγκερ αθωώθηκε. Λίγο μετά το FBI ανακάλυψε τους πραγματικούς δολοφόνους οι οποίοι εν τω μεταξύ είχαν κάνει και άλλα εγκλήματα...

Ένας λόγος για την αύξηση του αριθμού των φυλακισμένων στις Η.Π.Α. είναι οι ιδιωτικές φυλακές. Η μεγαλύτερη εταιρεία ιδιωτικών φυλακών είναι η Γουόκενχατ η μετοχή της οποίας ήταν, πριν δυο χρόνια, η τρίτη πιο κερδοφόρα μετοχή στη Γούωλ Στρήτ.

Οι ιδιωτικές φυλακές πληρώνονται από το κράτος με το κεφάλι και γι' αυτό κρατάνε περισσότερο χρόνο τους φυλακισμένους. Εταιρίες όπως η Γουόκενχατ πιέζουν για επί το αυστηρότερο αλλαγή της νομοθεσίας καθώς και για το κτίσιμο νέων φυλακών. Επί πλέον, ένα μέρος των κρατουμένων δουλεύει. Είναι ένα φθηνό εργατικό δυναμικό χωρίς δικαιώματα.

Πρόκειται για ένα νέο φαινόμενο στις Η.Π.Α.-το "φύλακο-βιομηχανικό σύμπλεγμα".

4. Τα όρια της μετανάστευσης.

Κύριο άρθρο στην Καθημερινή, Κυριακή, 21 Νοεμβρίου 2004

Η εικόνα της Ελλάδας ως χώρας υποδοχής μεταναστών, όπως προβάλλει από τα στοιχεία που έχει μέχρι στιγμής καταγράψει το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, δείχνει περισσότερο απ' όλα ασάφεια και σύγχυση. Παρά το γεγονός ότι οι Έλληνες είμαστε μέχρι πρόσφατα οι ίδιοι μετανάστες και είχαμε ζήσει από πρώτο χέρι πώς οργάνωναν την υποδοχή μεταναστών οι ανεπτυγμένες χώρες, αλλά και ποια προβλήματα παρουσιάζονταν στην πορεία, όταν βρεθήκαμε μπροστά στο κύμα της μετανάστευσης προς τη χώρα μας απλώς αφήσαμε τα πράγματα στην τύχη τους.

Το αποτέλεσμα είναι να ζουν στη χώρα πάνω από 900.000 μετανάστες, από τους οποίους οι μισοί παραμένουν παράνομοι παρά τις προσπάθειες των τελευταίων ετών να αποκατασταθεί κάποια τάξη. Ακόμη και όσοι έρχονται βάσει διακρατικών συμφωνιών για εποχική εργασία, κατά μεγάλο μέρος δεν επιστρέφουν στους τόπους τους, αλλά μετακινούνται αναζητώντας δουλειά, με αποτέλεσμα σε μικρές τοπικές κοινωνίες οι μετανάστες να φθάνουν μέχρι και το 25% του πληθυσμού. Η αναντιστοιχία του αριθμού τους με τη ζήτηση εργασίας προκαλεί τριγμούς, η δε διαβίωση στο περιθώριο του νόμου απλώνει μια «γκρίζα ζώνη» μέσα στην οποία οι μετανάστες εναλλάσσουν τον ρόλο του κοινωνικού θύματος με εκείνον του κοινωνικού προβλήματος. Ολα αυτά τρέφουν την εκμετάλλευση, αλλά και την ξενοφοβία των γηγενών. Η δε βραδύτητα και η πολυπλοκότητα των διαδικασιών νομιμοποίησης, πέραν του ότι αποτελεί απαράδεκτη ταλαιπωρία, πολλαπλασιάζει τις τάξεις των «παράνομων» – έστω κι αν η παρανομία τους έγκειται μονάχα σε μια διαδικαστική παράλειψη.

Προ ημερών μόλις, με αφορμή τη σύνοδο των υπουργών Εσωτερικών της Ε.Ε. στο Γκρόνινγκεν της Ολλανδίας, η «Κ» είχε ταχθεί υπέρ της ανάγκης να απλουστευθούν οι διαδικασίες νομιμοποίησης. Η εκλογίκευσή τους είναι αναγκαίο βήμα για να μπει μια τάξη. Μαζί μ' αυτό, όμως, πρέπει να είμαστε έτοιμοι να απαντήσουμε τα βασικότερα ερωτήματα που αντιμετωπίζει κάθε μεταναστευτική πολιτική: Πόσοι και με ποιες προϋποθέσεις θα νομιμοποιούνται; Για πόσον καιρό; Με τι υποχρεώσεις ως προς την εγκατάσταση και την εργασία τους;

Επί μακρό χρόνο μετανάστες οι ίδιοι, ξέρουμε καλά ότι τα κράτη που μας υποδέχθηκαν το έκαναν με όρους. Είναι αφελές να πιστεύουμε ότι εμείς μπορούμε να το αποφύγουμε. Η «δεξαμενή» των ανθρώπων που χειμάζονται στις χώρες τους είναι, δυστυχώς, απέραντη – και η Ελλάδα δεν μπορεί να υποδεχθεί παρά ελάχιστους. Δεν μπορεί, λοιπόν, να νομιμοποιεί οποιονδήποτε κατορθώνει να εισέλθει παράνομα και να βρει δουλειά. Είμαστε υποχρεωμένοι να θέσουμε όρια, χρονικά και ποσοτικά – και να τα εφαρμόσουμε. Αλλιώς, και αν σήμερα αποκατασταθεί κάποια ευταξία με όσους είναι ήδη εγκατεστημένοι στη χώρα μας, αύριο θα υπάρξει πρόβλημα με το επόμενο κύμα κ.ο.κ. Κι αυτό θα είναι τραυματικό και για την ελληνική κοινωνία και για το επίπεδο ζωής και αξιοπρέπειας των ίδιων των μεταναστών.

5. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

διασκευασμένο απόσπασμα από κείμενο του Νίκου Δήμου (<http://www.ndimou.gr>)

Η σύνδεση μας με την ΕΟΚ θα μπορούσε να σημάνει το τέλος της Τουρκοκρατίας στην Ελλάδα. Δεν εννοώ φυσικά τη στρατιωτική και πολιτική κυριαρχία των Τούρκων. Αυτή τέλειωσε το 1828. Εννοώ την ψυχολογική επίδραση της παρουσίας και της γειτονίας τους. Μπορεί να διώξαμε τους Τούρκους από τη χώρα μας, αλλά κάναμε πολλά χρόνια να τους διώξουμε από μέσα μας. Ήταν μόνιμα μέτρο σύγκρισης και άλλοθι. Μια ατμόσφαιρα μοιρολατρίας και αλλοτρίωσης είχε μείνει σ' αυτή τη χώρα. Μια περίεργη σχέση με το κράτος, με το μέλλον, με τον εαυτό μας. Κακομοιριά και ευθυνοφοβία. Ραγιαδισμός και ωχαδερφισμός. Μικροπρόθεσμη σκέψη και μικρόψυχο αίσθημα. Μοναδικά μέσα επιβίωσης: το σκύψιμο του Χατζηαβάτη, ή η πονηριά του Καραγκιόζη. Αυτός ήταν ο Τούρκος μέσα μας.

Μίζερες και οι σχέσεις με τους άλλους λαούς. Με την καχυποψία του φουκαρά, βλέπαμε κάθε κίνησή τους σαν συνωμοσία εναντίον μας. Η πίστη στην παντοδυναμία του “ξένου δάκτυλου” (το εθνικό πλέγμα παράνοιας) μας αφαιρούσε κάθε ευθύνη για τις πράξεις μας — κι έτσι διευκόλυνε τελικά τις, οποίες, ξένες επεμβάσεις. Έλλειψη εθνικής αυτοπεποίθησης: Υφέσεις κατωτερότητας και εξάρσεις πατριδοκαπηλίας. Υστερίες δυσπιστίας και εκρήξεις δουλικότητας και μιμητισμού. Αυτός ήταν ο Τούρκος μέσα μας.

Ποιος φοβάται την Ευρώπη; Όλοι μας. Την αποζητάμε και την τρομάζουμε. Την απαιτούμε και την τρέμουμε. Τη θεωρούμε δικαιωματικά δική μας και ολοκληρωτικά ξένη. Είναι και τα δύο.

Η Ευρώπη γεννήθηκε από την Ελλάδα — μια Ελλάδα όμως που δεν υπάρχει πια. Προχώρησε, διαμορφώθηκε, οριστικοποιήθηκε, χωρίς την Ελλάδα. Και σήμερα υποδέχεται τη μακρινή της πρόγονο ψάχνοντας πεισματικά να ανακαλύψει στα χαρακτηριστικά του προσώπου της κρυφές ομοιότητες. Είναι δύσκολο να τις βρει. Η Ελλάδα έχει αρκετό δρόμο να κάνει για να ξαναγυρίσει στην Ευρώπη. Όμως πρέπει να ξέρει πως οδεύοντας προς την Ευρώπη οδεύει προς τον πραγματικό εαυτό της. Γιατί η Ευρώπη έσωσε από το ελληνικό πνεύμα τα καλύτερα στοιχεία και τα συνέχισε, τον καιρό που εμείς τα είχαμε χάσει. Αυτά που λέμε σήμερα δικά μας, από την Ευρώπη τα ξαναπήραμε πίσω.

Πορεία προς την Ευρώπη δεν σημαίνει αλλοτρίωση, αλλά ουσιαστική συνειδητοποίηση της μοναδικότητας μας. Δεν σημαίνει ν' απαρνηθούμε τη βυζαντινή ή τη λαϊκή μας παράδοση, ούτε τις ασιατικές μας επιδράσεις. Ίσα-ίσα που, αν πρέπει κάτι κι εμείς να κομίσουμε στην Ευρώπη, είναι το δικό μας ιδιαίτερο στοιχείο. Γιατί ακριβώς αυτή είναι η ουσία της Ευρώπης — η πολυμέρεια, η πολυμορφία. Εξευρωπαϊζώ δεν σημαίνει κάνω τα πράγματα πιο ομοιογενή, αλλά πιο ανόμοια. Η Ευρώπη είναι το σύνολο των διαφορών των Ευρωπαίων. Και, είμαι Ευρωπαίος, σημαίνει πρώτα είμαι Άγγλος, Γερμανός, Γάλλος — και ίσως ακόμη περισσότερο είμαι Ουαλλός, Βαυαρός ή Προβηγκιανός. Μόνο στα πλαίσια της Ευρώπης θα μπορέσουμε να βρούμε τη χαμένη εθνική μας ταυτότητα.

Η Ευρώπη θα μας βοηθήσει, όπως μας βοήθησε ήδη να συνειδητοποιήσουμε το καθαρά ελληνικό μας στοιχείο. Ευρωπαίοι πρωτομάζεψαν τα δημοτικά μας τραγούδια, αξιολόγησαν τα βυζαντινά μας, δίδαξαν τους λαογράφους μας, ανακάλυψαν τους λαϊκούς μας καλλιτέχνες. Η Ευρώπη πρωτοξέθαψε τα αρχαία μας. Ο Ρήγας, ο Κοραΐς, ο Σολωμός, από κει μας έφεραν την ελευθερία, τα γράμματα και την ποίηση. Και οι πιο “φανατικοί” Έλληνες: ο Γιαννόπουλος, ο Δραγούμης, ο Ψυχάρης, ο Αποστολάκης, έγιναν Έλληνες χάρη στην ευρωπαϊκή παιδεία. Η Ευρώπη τους οδήγησε στην Ελλάδα.

Δεν υπάρχει άλλος δρόμος από την Ευρώπη γιατί απλούστατα δεν υπάρχει άλλος χώρος, όπου να μπορεί κανείς σήμερα να ζήσει με ηθική, πολιτιστική και εθνική αξιοπρέπεια. Η Ευρώπη είναι η ελπίδα του ανθρώπινου γένους να σωθεί ο ακέραιος, ελεύθερος και συνειδητός άνθρωπος.

6. Σε αναζήτηση του λαϊκού

Της Μαρίας Τζιαντζή

Κατά κάποιον τρόπο, ο Σεφέρης ανακάλυψε τον «Ερωτόκριτο», τον οποίο, όπως αναφέρει στις «Δοκιμές», κάποτε τον θεωρούσαν ανάγνωσμα κατάλληλο μόνο για υπηρετιούλες.

Σήμερα, οι «υπηρετιούλες» δεν διαβάζουν «Ερωτόκριτο». Για την ακρίβεια, δεν διαβάζουν καθόλου, όμως χάρη στην τηλεόραση μπορούν να βλέπουν τα ίδια θεάματα και να ακούνε τα ίδια τραγούδια με τις κυρίες τους. Ο κ. Ρουβάς είναι ένας ποπ (εκ του popular, δημοφιλής, λαϊκός) τραγουδιστής, που ανήκει σε όλους τους Έλληνες. Και από το κασετόφωνο του ντάτσουν που πουλάει καρπούζια δεν ξεχνούνται μελωδίες με τσιγγάνικα βιολιά ή το «Γαρίφαλο στ' αφτί», αλλά το «Shake It» ή το «Είσαι στις φλέβες, στο αίμα, στα κύτταρά μου...» που πρόσφατα αντήχησε και στο Ολυμπιακό Στάδιο.

Ο Σεφέρης είχε τη σοφία, αλλά και την ευκαιρία, να ανακαλύψει ή μάλλον να αποκαταστήσει τον «Ερωτόκριτο», όπως ο Μάνος Χατζιδάκις είχε την ευφυΐα και την ευκαιρία να «ανακαλύψει» το ρεμπέτικο, όπως και πολλοί φωτισμένοι σύγχρονοί τους διέσωσαν και διέδωσαν περιφρονημένες μορφές της νεότερης λαϊκής τέχνης. Σήμερα τι λαϊκό έχει απομείνει για να το ανακαλύψουμε και να το τιμήσουμε; Ο κ. Καρβέλας και γενικότερα η καρβελική αισθητική είναι αποκατεστημένοι, δικαιωμένοι.

Είναι κατανοητή, σχεδόν συγκινητική αλλά και αδιέξοδη η προσπάθεια ενός νέου δημιουργού, του Δημήτρη Παπαϊωάννου, να αναζητήσει την επαφή με το «λαϊκό», το ποπ, με τις σύγχρονες μορφές λαϊκής έκφρασης, όχι μόνο τις καλλιτεχνικές αλλά και εκείνες της καθημερινότητας, του τρόπου ζωής. Όμως πού να τις βρει; Και εννοούμε τις ζωντανές, όχι αυτές που απλώς νοσταλγούν ή συντηρούν μια παράδοση, έστω και λαμπρή.

Να υποθέσουμε ότι σε μερικές δεκάδες χρόνια ο Νίκος Φώσκολος θα έχει γίνει «καλτ»; Οτι η Άννα Βίση ή η Καλομοίρα θα έχουν το ανάστημα μιας Μαρίκας Νίνου και ο κ. Μαζωνάκης ενός Τζον Λένον; Οτι τα «Βραβεία Αρίων» θα θεωρούνται το ισοδύναμο των αρχαίων δραματικών αγώνων; Μάλλον αβέβαιη υπόθεση. Δεν μπορούμε να ταυτίζουμε το λαϊκό με «αυτό που πουλάει» – και πουλάει επειδή ένας περίτεχνος και ισχυρός μηχανισμός, με κύριο μοχλό την τηλεόραση και τη βιομηχανία της νυχτερινής ψυχαγωγίας, το σπρώχνει να πουλήσει. Κυρίως δεν μπορούμε να καθαγιάζουμε το αγοραίο, το «γιουροβιζιονικό», τοποθετώντας το στην ίδια μοίρα, στο ίδιο πάλκο με μια τέχνη που γράφτηκε για να εκφράσει κάτι βαθύτερο, κάτι πέρα από το «ολέ, ολέ, ολά...» (τον θερινό διαφημιστικό ύμνο του ΟΠΑΠ). Έτσι, δεν τείνουμε το χέρι στην τέχνη, αλλά στην Αγορά, στην πιο ανέμπνευστη και αρπακτική μορφή της. Δεν συμφιλιώνουμε τα είδη, δεν καταργούμε την υπεροψία ή την ερμητικότητα της τάχα υψηλής τέχνης, αλλά προσφέρουμε την πνοή της αληθινής τέχνης στο προϊόν, το οποίο κατά κανόνα είναι πληκτικό, οπισθοδρομικό, αποστεωμένο και προσφέρεται για ξεσάλωμα μιας χρήσεως.

Όμως «η αγωνία αυτού του τόπου για ζωή», η αγωνία πολλών τόπων και πολλών ανθρώπων για ζωή δεν μπορεί παρά να εμπνεύσει μια σύγχρονη τέχνη που θα μιλήσει για την εκπληκτική εποχή μας με νέους τρόπους, μακριά από την εικονογράφηση, τις ανταπάτες και τις ρητορείες τόσο του χθες όσο και του ήδη γερασμένου σήμερα.

7. Τα μέρη του (πολιτικού) λόγου

Της Τασουλας Καραϊσκακη, Παρασκευή, 6 Φεβρουαρίου 2004

Ο πολιτικός λόγος, που ξεδιπλώνεται τούτες τις μέρες πληθωρικά σ' όλες του τις εκφάνσεις, είναι ένα όλως διόλου ιδιαίτερο ιδίωμα. Είναι μια γλώσσα τόσο κωδικοποιημένη που οι λέξεις έχουν πλέον μηδαμινή σχέση με το περιεχόμενό τους, ή κι ολότελα αντίστροφη· ένας λόγος τόσο «ομογενοποιημένος» που τα νοήματα φτωχαίνουν, παραμορφώνονται, μετατρέπονται σε μια αφηρημένη ουσία με άστατη, νεφελώδη συνοχή. Πρόκειται, εν τέλει, για μια γλώσσα που αυτοακυρώνεται, γιατί αντιστρατεύεται αυτό που είναι· ένα μέσον επικοινωνίας. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο πολιτικός λόγος είναι ένας λόγος καθαρά κοσμητικός, αφού αποσκοπεί στο να σκεπάσει τα γεγονότα μ' ένα γλωσσικό θόρυβο. Είναι ένας ακινητοποιημένος λόγος. Μόλις αγγίζει ένα μεγάλο θέμα, σταματάει, κάνει μεταβολή και ξαναπιάνει μια γενικότητα.

Μοιάζει άλλος στα τηλεοπτικά στούντιο κι άλλος όταν εκφέρεται στο μπαλκόνι. Διαφορετικός στους τόνους, το ύφος, τη βαρύτητα, το μήκος και το πλάτος των υποσχέσεων, το πλήθος των βεβαιοτήτων, αλλά τόσο ανυπόφορα ίδιος στα γλωσσικά του τεχνάσματα. Για παράδειγμα, ο πολιτικός λόγος συρρικνώνει τα ρήματα και διογκώνει τα ουσιαστικά – «δημοκρατία», «εποχή», «συναίνεση», «προτεραιότητα», «παράδοση»... Η όγκωση δεν αφορά γεγονότα και πράξεις, αλλά ιδέες και έννοιες. Οι οποίες συνοδεύονται από επίθετα («συμμετοχική», «νέα», «αληθινή», «καινούργια», «καθαρή», «βασική») σε έναν πολύ θολό ρόλο. Τα χρησιμοποιούμενα ουσιαστικά, παρά την πολύφημη σημασία τους, κουβαλούν μια φθορά που δεν μπορεί να κρυφτεί. Τα επίθετα αναλαμβάνουν να τα ενδυναμώσουν. Η εποχή, λοιπόν, δεν μπορεί παρά να είναι «νέα», το ίδιο και η συναίνεση, η δημοκρατία γίνεται «συμμετοχική», η προτεραιότητα είναι «βασική», οι κανόνες είναι «καθαροί», η αλληλεγγύη είναι «αληθινή», η ανάπτυξη είναι «τοπική». Σκοπός του επιθέτου είναι να απαλλάξει το ουσιαστικό από τις παλιές πλάνες, να το παρουσιάσει ως μια καινούργια κατάσταση, εξαγνισμένο, πειστικό. Τα επίθετα δίνουν στα ουσιαστικά –στις μεγάλες αναλλοίωτες και αυταπόδεικτες έννοιες, που συνδέονται με το παρελθόν και το παρόν– νέες συντεταγμένες. Δίνουν στον πολιτικό λόγο μια μελλοντική αξία.

Όμως, όσο πιο πολύ χρησιμοποιούνται αυτά τα επίθετα, τόσο πιο φανερή γίνεται η τεχνητή διογκωση της ιδέας, τόσο αποκαλύπτεται η κουφότητα της ρητορείας. Ο πολιτικός λόγος γίνεται ένας λόγος τετριμμένος και ξύλινος, που μάταια στοιβάζει καλύμματα πάνω στη γνώριμη αμετάλλακτη πραγματικότητα. Έρχεται κάποια στιγμή που οι λέξεις τον υποχρεώνουν να αποκαλύψει το δίλημμα του ψεύδους ή της αλήθειας. Η δημοκρατία ή υπάρχει ή δεν υπάρχει. Το επίθετο «συμμετοχική», που πασχίζει να δώσει στο μη υπάρχον τις ιδιότητες του υπάρχοντος, καταλήγει να ηχεί σαν ατελεύτητο άλλοθι, σαν κενό σλόγκαν.

8. Πολιτική αυτοκριτική: είδος ανύπαρκτο

Απόσπασμα από κείμενο του Χρήστου Γιανναρά, Καθημερινή 13/11/2005

Το θάρρος της δημόσιας αυτοκριτικής είναι η «λυδία λίθος» που ξεχωρίζει τη σοβαρότητα από τη φθηνεία, την ανθρώπινη ποιότητα από την ιδιοτέλεια και τη ναρκισσική ευτέλεια. Και λόγος τίμιας πολιτικής αυτοκριτικής έχει πολλά, πάρα πολλά χρόνια να ακουστεί στην Ελλάδα. Διερωτώμαι αν αρθρώθηκε ποτέ τέτοιος λόγος.

Σήμερα τον απαγορεύουν οι «επικοινωνιολόγοι». Ο δημόσιος πολιτικός λόγος είναι ή μια φορμαλιστική ρητορεία δραματικά αναξιόπιστη ή το караγκιοζιλίκι των τηλεοπτικών «παραθύρων» με τη μικρονοϊκή καυχησιολογία, τη χυδαία επιθετικότητα, την κρετινική προεξόφληση των επόμενων (πάντοτε των επόμενων) εκλογικών προτιμήσεων του «λαού».

Το θάρρος της δημόσιας αυτοκριτικής ξεχωρίζει την ειλικρίνεια από την προσποίηση του ενδιαφέροντος για τα κοινά, τους ανθρώπους με πίστη και όραμα κοινωνικής προόδου από τους απλώς επαγγελματίες της πολιτικής, εγωκεντρικούς αριθμιστές και καιροσκόπους. Ή από τα θλιβερά θύματα της ποικιλόμορφης ιδεολογικής θρησκοληψίας, περιπτώσεις ψυχολογικής παθολογίας μάλλον παρά πολιτικής στράτευσης.

Η αυτοκριτική προϋποθέτει αυτεπίγνωση ταυτότητας: να ξέρεις ποιος είσαι και πού σκοπεύεις, ώστε να μπορείς να κρίνεις αν αλλοτριώθηκες, αν παρέκαμψες ή αρνήθηκες τις σκοπεύσεις σου. Από τα σημερινά πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα ποιο διασώζει ειδοποιό ταυτότητα και ιδιαιτερότητα στόχων; Αν εξαιρέσουμε την ιδιάζουσα περίπτωση του ΚΚΕ (περίπτωση ιδεολογικής θρησκοληψίας), τα υπόλοιπα κόμματα ανταγωνίζονται αποκλειστικά σε επίπεδο «επικοινωνιακών» τεχνασμάτων. Οι ανάγκες στρατηγικού εντυπωσιασμού για την υποκλοπή της ψήφου των αφελών καθορίζουν την οικονομική, την κοινωνική, την αμυντική και την εξωτερική πολιτική των κομμάτων. Μαζί με την κοινή πειθάρχηση στις ντιρεχτίβες της Ε.Ε. (ευτυχώς) και με τις δεσμεύσεις που αναλαμβάνει (δυστυχώς) κάθε υποψήφιος ή εν ενεργεία πρωθυπουργός σε επίσημη επίσκεψή του στο οβάλ γραφείο της Ουάσιγκτον ή απλώς μέσω της αστερόεσσας πρεσβείας στην Αθήνα.

9. Σπάνια συναντάται η χρησιμοποίηση της Ιστορίας χωρίς προκαταλήψεις.

δημοσίευμα στον ημερήσιο τύπο

Τα έθνη διαφέρουν ως προς τον τρόπο που χρησιμοποιούν την Ιστορία. Κάποια είναι διατεθειμένα να δουν το παρελθόν τους χωρίς προκαταλήψεις και με διάθεση αυτοβελτίωσης. Μερικά ενδιαφέρονται περισσότερο να τη χρησιμοποιούν για να δικαιολογήσουν αποτυχίες, δυσκολίες, βαναυσότητες και επιλέγουν την αυτολύπηση. Αλλά, υποκινούμενα από διάφορα κίνητρα, επιδίδονται στην απόλαυση της αυτοεξαπάτησης.

Η πρόθεση αυτοβελτίωσης είναι η σπανιότερη. Η μοναδική ίσως χώρα, που υπάγεται σε αυτήν την κατηγορία τα τελευταία χρόνια, είναι η Γερμανία για το ρόλο της στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτή η συμπεριφορά χαρακτήρισε, όμως, μόνο την πρώην Δυτική Γερμανία.

Η Κίνα επιλέγοντας το δρόμο της αυτολύπησης, έχει επικεντρώσει την ιστορία της στην περίοδο των εξουτελισμών του 19^{ου} αι.: Στον πόλεμο του οπίου με τη Βρετανία (1839-1842), που οδήγησε στην άνιση συνθήκη εκχώρησης του Χονγκ Κονγκ, στο δεύτερο πόλεμο του οπίου, (1857-1860), στον πόλεμο με την Ιαπωνία (1894-1895). Η πολιτική ηγεσία της χώρας υπενθυμίζει συνέχεια στους Κινέζους ότι μόνο χάρη σε αυτήν δεν πέφτουν βορά στην επιθετικότητα των ξένων.

Οι Βρετανοί έχουν εμμονή με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Όπως υποστηρίζει ο ιστορικός Αντριου Ρόμπερτς, αυτή η ατυχής εμμονή τους έχει πριμοδοτήσει έναν εθνικό μύθο που κάνει τους Βρετανούς να πιστεύουν ότι είναι οι μόνοι που διαθέτουν μια ηθικώς αξιοσέβαστη ιστορία, ότι όλοι οι ξένοι είναι επιθετικοί, δειλοί ή αναξιόπιστοι και ότι η Βρετανία είναι προτιμότερο να μην επιβαρυνθεί με ευρωπαϊκά «μπλεξίματα». Πρόκειται για ένα παράδειγμα αυτοεξαπάτησης που υποσκάπτει τα εθνικά συμφέροντα της χώρας.

Ελάχιστοι είναι οι λαοί που αντιμετωπίζουν με εντιμότητα το παρελθόν τους. Η συντριπτική πλειοψηφία παραμένει στα αξιέπαινα, πνίγει τα επονείδιστα και ωραιοποιεί τα υπόλοιπα. Και αυτοί που το κάνουν με τον πλέον καταστροφικό τρόπο είναι οι πλέον προσκολλημένοι στο παρελθόν.

10. Επιστήμονες και μεταλλαγμένα.

Σοβαρά ερωτήματα από τις γνωμοδοτήσεις της αρμόδιας επιστημονικής επιτροπής της Ε.Ε.

Πώς γίνεται αλήθεια η πλειοψηφία των Ευρωπαίων πολιτών να είναι αντίθετη στα μεταλλαγμένα, η επιστημονική κοινότητα να είναι τουλάχιστον διχασμένη (αν όχι κατά πλειοψηφία αρνητική), οι απόψεις των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δισταμένες και, παρ' όλα αυτά, η αρμόδια επιτροπή της Ε.Ε. να ανάβει μονίμως το πράσινο φως στην προώθηση των προϊόντων «φρανκενστάιν», δίνοντας έτσι το ελεύθερο στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να γνωμοδοτεί θετικά υπέρ της εμπορικής καλλιέργειας των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών;

Μια τεκμηριωμένη έκθεση του ευρωπαϊκού τμήματος της οικολογικής οργάνωσης «Φίλοι της Γης», που δόθηκε στη δημοσιότητα στα τέλη Νοεμβρίου, αναδεικνύει ένα σοβαρότατο σκάνδαλο κατά της υγείας και του περιβάλλοντος, με σαφέστατα, όπως τονίζεται, ίχνη διαπλοκής θεσμικών παραγόντων και εταιρειών!

Όπως σημειώνει η έκθεση, από τον Μάιο του 2003 έως τον Νοέμβριο του 2004, η αρμόδια επιστημονική επιτροπή για τα μεταλλαγμένα εξέτασε δώδεκα υποθέσεις. Εκτός από μία φορά, που ζητήθηκε περαιτέρω μελέτη, όλες οι γνωμοδοτήσεις ήταν θετικές για τις εταιρείες βιοτεχνολογίας. Και αυτό, παρά το γεγονός ότι συχνά αρκετές αντίστοιχες εθνικές επιτροπές (η Ελλάδα δεν διαθέτει ανάλογη επιτροπή) είχαν ισχυρότατες επιφυλάξεις και αντιρρήσεις για την εισαγωγή στην αγορά μεταλλαγμένων προϊόντων. Έτσι, απορρίφθηκαν ακόμα και τα αιτήματα των κυβερνήσεων της Ελλάδας και της Αυστρίας, που ζητούσαν την απαγόρευση καλλιέργειας μεταλλαγμένων φυτών στη χώρα τους, τον Ιούλιο του 2004, με την αιτιολογία ότι δεν έφεραν «νέα επιστημονικά στοιχεία»!

[.....]

Όπως σημειώνει η έκθεση των «Φίλων της Γης», οι γνωμοδοτήσεις της επιστημονικής επιτροπής δείχνουν καθαρά ότι υποβαθμίζει μέχρις εξαφανίσεως τη θεσπισμένη από τον ΟΗΕ Αρχή της Προφύλαξης, αγνοεί τις μακροπρόθεσμες συνέπειες στην υγεία και στο περιβάλλον, ενώ αξιοποιεί την αβεβαιότητα υπέρ των εταιρειών.

11. Ορόσημο στη θεραπευτική κλωνοποίηση

Νοτιοκορεάτες έφτιαξαν 30 ανθρώπινα έμβρυα μεγέθους περίπου 100 κυττάρων που περιέχουν τα υπερπολύτιμα βλαστοκύτταρα

Του Γιάννη Ελαφρού, Καθημερινή, Κυριακή 15/02/2004.

Νέες ελπίδες για αποφασιστικά βήματα στην αποτελεσματικότητα των ιατρικών μεταμοσχεύσεων, νέες προσδοκίες για τη θεραπεία ανίκητων -μέχρι τώρα- ασθενειών, αλλά και νέες ανησυχίες για την απειλή της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης γέννησε η εντυπωσιακή ανακοίνωση Νοτιοκορεατών ερευνητών, σύμφωνα με την οποία πέτυχαν την κλωνοποίηση 30 ανθρώπινων εμβρύων. Τα έμβρυα αυτά, μεγέθους μόλις 100 κυττάρων, παρέχουν τα υπερπολύτιμα βλαστοκύτταρα, τα ευπροσάρμοστα κύτταρα που μπορούν να συμβάλουν σε μια ιατρική επανάσταση. Την προηγούμενη Πέμπτη, ο καθηγητής Γου Σουκ Χουάνγκ δήλωνε περήφανος ότι «η προσέγγιση που δοκιμάζουμε ανοίγει τις πύλες στη χρήση κυττάρων ή και οργάνων κατά παραγγελία για μεταμοσχεύσεις και την εξεύρεση νέων θεραπειών. Τα βλαστοκύτταρα μπορούν να αναπτυχθούν και να εξειδικευθούν σε μυϊκά κύτταρα, νευρώνες ή ό,τι άλλο».

Πρόκειται αναμφίβολα για ένα ορόσημο στην Ιατρική, ένα σημαντικό σταθμό στην πορεία για την καταπολέμηση των ασθενειών. Θα χρειαστεί, βέβαια, πολλή δουλειά για να υπάρξουν συγκεκριμένες εφαρμογές.

Τα πράγματα όμως είναι πιο σύνθετα. Η σύγχρονη επιστήμη (και η Ιατρική) είναι καταδικασμένη να εμφανίζεται με το πρόσωπο του Ιανού, και ως μίστερ Τζέκιλ και ως δόκτωρ Χάιντ. Πίσω από τις εντυπωσιακές προσδοκίες της θεραπευτικής κλωνοποίησης, δηλαδή της κλωνοποίησης που δημιουργεί έμβρυα ορισμένων κυττάρων για αποκλειστικά θεραπευτικούς σκοπούς και δεν επιχειρεί να τα εμφυτεύσει σε μήτρα για να αναπτυχθούν σε βρέφη, καιροφυλακτούν οι τυχοδιώκτες των «παιδιών κατά παραγγελία». Υπάρχει διάχυτος ο φόβος ότι με τα βήματα της έρευνας ανοίγει ο δρόμος για τη

δημιουργία και κλωνο-παιδιών. «Ο κάθε Ζαβός έχει τώρα τη συνταγή έτοιμη», προειδοποιεί ο δρ Λάνζα, από τους πρωτεργάτες της θεραπευτικής κλωνοποίησης. Η προοπτική των προσπαθειών για τη δημιουργία παιδιών-κλώνων αντιμετωπίζεται από τους σοβαρούς επιστήμονες είτε ως «φρικαλέα» είτε ως ένα «κακόγουστο παραμύθι». Η συζήτηση για τη χρησιμότητα ή την αναγκαιότητα της θεραπευτικής κλωνοποίησης θα συνεχιστεί. Αλλά το κοινωνικό αίτημα της θέσπισης σαφέστατων και αυστηρών κανόνων που θα απαγορεύουν κάθε ενέργεια για την αναπαραγωγή μέσω κλωνοποίησης, σε παγκόσμιο επίπεδο μάλιστα, επανέρχεται με δραματική επικαιρότητα.

12. Κινητό άγγος αμετακίνητες φαντασιώσεις

διασκευασμένο άρθρο του Παντελή Μπουκάλα στην Καθημερινή 14 Μαρτίου 1999

Θα 'χουν περάσει τρία - τέσσερα χρόνια αφότου η νέα θεότητα εισέβαλε στη ζωή μας κι έγινε δεκτή μετά βαιών και κλάδων. Κι όμως, φαίνεται σαν να έχουν περάσει αιώνες, σαν η «προ Κ.» εποχή να μην υπήρξε καθόλου, και να 'ναι απλώς μια φήμη, μια δοξασία. Για το κινητό λέω, που πολύ γρήγορα πιστέψαμε πως μας είναι απολύτως αναγκαίο, πολύ πιο απαραίτητο και από το σταθερό, το αδερφάκι του.

Τα καταφέρναμε βέβαια και ζούσαμε και προ κινητού, όπως τα καταφέρναμε και δίχως Ιντερνετ, δίχως σι-ντι, δίχως υπολογιστές, δίχως κλιματισμό στο σπίτι ή στο αυτοκίνητο. Κι ακόμη τα καταφέρνουν αρκετοί και επιβιώνουν, κι ας νιώθουν ότι τρεις-τέσσερις φορές το χρόνο ίσως και να τους ήταν χρήσιμο το κινητό, για να τηλεφωνήσουν ας πούμε στο γιατρό ή στην εταιρεία οδικής βοήθειας. Να μιμηθούμε τους λουδιστές, τους Άγγλους εργαζόμενους των αρχών του 19ου αιώνα που κατέστρεφαν τα μηχανήματα παρακινήμενοι από το φόβο ότι θα μείνουν χωρίς δουλειά, δεν συντρέχει λόγος. Ακόμη κι αν ο οδηγός του γιωταχί πέσει πάνω στο μηχανάκι σου επειδή ήταν απορροφημένος, αιχμάλωτος του κινητού του, και δεν έδινε σημασία στα φανάρια και στους άλλους εποχούμενους, και πάλι κανείς δεν σου δίνει το δικαίωμα να αυτοδικήσεις, πολύ δε περισσότερο να του τσαλαπατήσεις (με μανία ή με τελετουργικά και απολαυστικά αργό ρυθμό) το κινητό του, αυτήν τη συνέχεια του χεριού του, και μάλλον και του μυαλού του. «Ήταν κάτι επείγον» θα σου πει – και πρέπει να τον πιστέψεις. Διότι τα πάντα είναι εύκολο να χαρακτηριστούν επείγοντα: η οικογένεια, ο έρωτας, το αποτέλεσμα ενός κρίσιμου ποδοσφαιρικού αγώνα, μια εγχείρηση, μια γέννα, ένα ραντεβού που εκτάκτως δεν ισχύει, ένας φίλος που σε χρειάζεται, το χρηματιστήριο βέβαια.

Ακριβώς αυτήν την αίσθηση της ανασφάλειας επιδεινώνει και εκμεταλλεύεται η προπαγάνδα των κινητών για να προσελκύσει νέους καταναλωτές, νέους πιστούς καλύτερα. Το βλέπουμε αυτό και στη νέα διαφήμιση, οι προαγωγοί της οποίας, μη αρκούμενοι πλέον στην ενήλικη αγορά, επιτίθενται και στην παιδική, προωθώντας χρωματιστά κινητά. Πώς να μη νιώσει άκαρδος ο γονιός που θα δυστροπήσει, που δεν θα πειστεί να εξοπλίσει και αυτός το βλαστάρι του με ένα κινητό, ώστε και σύμπλεγμα κατωτερότητας να μην προκαλέσει στον πιτσιρικά και να μπορεί αυτός τον ειδοποιήσει, αν του συμβεί κάτι; Και παλαιότερα βέβαια θα μπορούσε να του συμβεί κάτι, θ' ακουστεί ο αντίλογος. Ναι. Αλλά παλαιότερα εμπιστευόμασταν και το παιδί μας και το περιβάλλον (το σχολικό, ας πούμε, ή το αθλητικό) όπου το παραδίδαμε για μερικές ώρες, και τον κοινωνικό περίγυρο γενικά. Τον εμπιστευόμασταν, γιατί θέλαμε να μας εμπιστευόνταν κι εμάς. Τώρα, όχι. Τώρα, καταπώς λέει το κυρίαρχο δόγμα, είμαστε κυκλωμένοι από εχθρούς και κινδύνους' τώρα η πανάρχαιη αρχή της εμπιστοσύνης δεν ισχύει' τώρα ένα παιδί δέκα-δώδεκα χρονών δεν μπορεί να περιμένει δέκα λεπτά σε χώρο δημόσιο (άρα, τυπικά και ουσιαστικά προστατευόμενο), δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα μ' αυτό το ουρανοκατέβατο ελεύθερο δεκάλεπτο, θα τρομοκρατηθεί, θα πληγωθεί, θα προσθέσει ένα ακόμη παιδικό τραύμα. Λοιπόν, κι αν δεν ήταν άξενη η κοινωνία μας, κι αν δεν ήταν βίαιη και εχθρική και φιλοπόλεμη και επιθετική και αρπακτική και ιδιωτεύουσα και εγωπαθής και αδιάφορη, θα γίνει σε λίγο, εφόσον εμείς, ο καθένας χωριστά κι όλοι μαζί, εισερχόμαστε σε αυτήν με τη βεβαιότητα πως είναι όντως κακή, γεμάτη κινδύνους, από την οποία το μοναδικό αποτελεσματικό όπλο για να σωθούμε, είναι το κινητό, α, και η καθήλωση στις κατοικίδιες μικρές θόνες μας (της τηλεόρασης, του υπολογιστή, του βίντεο γκέιμ), η ύπαρξη των οποίων μας «επιτρέπει» να γλιτώσουμε από τον κόσμο και την κακία του.

Θα ήταν αφελές να ισχυριστεί κανείς ότι το κινητό δεν είναι χρήσιμο. Επίσης αφελής θα ήταν ο ισχυρισμός ότι μπορούμε να διακρίνουμε σαφώς την ανάγκη από την επιθυμία προσαρμογής στα

κοινωνικώς ισχύοντα. Ίσως ο όρος «εξανασκασμένη επιθυμία» να απέδιδε πιστότερα τα πράγματα. Το κινητό διαφημίστηκε σαν σύνεργο που θα απελευθέρωνε χρόνο, που θα σου προσέφερε την ευχάριστη αίσθηση ότι είσαι επιτέλους κάτοχος του χρόνου σου' και ιδού που μειώνει την ελευθερία του προσωπικού χρόνου: όλο και περισσότεροι το «κλείνουν», όλο και περισσότερο «ξεχνούν» να το βάλουν στην πρίζα, ίσως επειδή δεν αντέχουν έναν ακόμη επιταχυντή της ήδη ψυχοφθόρας καθημερινότητάς τους. Επιπλέον, το κινητό προτάθηκε σαν έξοχο αγχολυτικό. Όσο βλέπω, έγινε γρήγορα ένας ακόμη παράγοντας άγχους. Και μόνο η υποχρέωση που νιώθουν οι κινητούχοι να παρακολουθούν την ακάθεκτη σχετική μόδα, να προμηθεύονται δηλαδή την όλο και πιο μικρή, όλο και πιο αποτελεσματική, όλο και πιο ντιζάιν συσκευή, αρκεί για να τους πείσει πόσο αφελώς φέρθηκαν όταν αγόρασαν το τάδε μοντέλο επειδή τους βεβαίωναν ότι αποκτούν το πιο μικρό, το πιο αποτελεσματικό, το πιο ντιζάιν δημιούργημα...

13. πυρηνική ενέργεια

(Ευτύχης Ι. Μπιτσάκης, Από τον ημερήσιο τύπο)

θετική χρήση π.ε. ανάπτυξη με παραδείγματα ερώτημα σχετικό με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας	[...] Αλλά ας επιστρέψουμε στην ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας. Κανείς φυσικά δε θα αρνηθεί τη χρησιμότητά της στην αντιμετώπιση του καρκίνου, της λευχαιμίας, ή για την έρευνα στην ιατρική, στη Βιολογία, στη γενετική, στη συνθετική χημεία κτλ. Τι γίνεται όμως με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από πυρηνική σχάση;
σημαντικό μερίδιο της π.ε στην παραγωγή ηλ. εν. και εξάρτηση των χωρών απ' αυτήν <u>άρα</u> : ατυχήματα και <u>άλλοι κίνδυνοι</u>	Η πυρηνική ενέργεια αντιπροσωπεύει σήμερα περίπου το 15% του συνόλου της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας. Μάλιστα, όπως ανέφερα στο προηγούμενο σημείωμα, ορισμένες χώρες της ΕΟΚ, κυρίως η Γαλλία, στηρίζονται σε σημαντικό βαθμό στην εκμετάλλευση της ενέργειας του πυρήνα. Έτσι, είναι δύσκολο να ελπίσουμε στο άμεσο μέλλον, να απαλλαγούμε από τους αντιδραστήρες ισχύος. Αλλά ένα τυχόν πυρηνικό «ατύχημα», είναι ο μόνος κίνδυνος από τα πυρηνικά εργοστάσια;
τεκμήρια (επεξεργασμένα στοιχεία για την παραγωγή πλουτωνίου)	Ένας συνήθης αντιδραστήρας 1.000 μεγαβάτ μπορεί να δώσει 230-400 κιλά πλουτώνιο το χρόνο, με το οποίο μπορούν να κατασκευαστούν 50-100 βόμβες τύπου Χιροσίμας! Κατά το Ινστιτούτο της Στοκχόλμης, το 1971, σε 16 χώρες, 128 πυρηνικοί αντιδραστήρες ισχύος έδωσαν 13.000 κιλά πλουτώνιο. Το 1977, σε 32 χώρες, 325 αντιδραστήρες έδωσαν 65.000 κιλά και είχε υπολογιστεί ότι το 1980 θα παράγουν 130.000 κιλά πλουτωνίου.
α. παραγωγή βόμβας β. ραδιενεργά κατάλοιπα ι. ii. γ. αύξηση θερμότητας	Έτσι η παραγωγή πυρηνικής ενέργειας συμβαδίζει με την παραγωγή πλουτωνίου και πυρηνικών βομβών και τη διασπορά του πυρηνικού όπλου. Και ο κίνδυνος αυτός όπως και ο κίνδυνος πυρηνικού «ατυχήματος» δεν είναι οι μοναδικοί. Τα ραδιενεργά υλικά, που παράγονται κατά τη λειτουργία των αντιδραστήρων, αποτελούν ένα φοβερό κίνδυνο για το μέλλον του πλανήτη μας: ραδιενεργοί σκουπιδότοποι, μπλοκ από μπετόν με ραδιενεργά κατάλοιπα που σκάνε και διασπείρουν το υλικό τους, ραδιενεργά υλικά που ρίχνονται στην θάλασσα ή θάβονται σε πηγάδια κτλ. όλα αυτά μολύνουν τη λιθόσφαιρα και την υδρόσφαιρα, συμπληρώνοντας το έργο των πυρηνικών δοκιμών. Τέλος, δεν πρέπει να μας διαφύγει ο κίνδυνος οικολογικών καταστροφών από τη θερμότητα που διαχέουν στο περιβάλλον οι πυρηνικοί σταθμοί. Ένας πυρηνικός σταθμός 1 εκατ. κιλοβάτ, π.χ. θερμαίνει 135.000 κυβικά μέτρα κατά 8 βαθμούς την ώρα. Έτσι, π.χ. ο σταθμός του Φεσσέν - Χάιμ, σε πλήρη λειτουργία θα ανέβαζε τη θερμοκρασία του Ρήνου κατά 7 βαθμούς, προκαλώντας μια ολοκληρωτική οικολογική καταστροφή. Και παρ' όλα αυτά το ουράνιο αντιπροσωπεύει το 3% των παγκόσμιων ενεργειακών αποθεμάτων, δηλαδή δε λύνει μακροχρόνια το ενεργειακό πρόβλημα!».

14. Πρόσωπα που απασχόλησαν την παγκόσμια κοινή γνώμη 2004

Δημοσίευμα στον «The Observer». Από την Καθημερινή.

Μορντεχάι Βανούνου

Ισραηλινός πυρηνικός επιστήμων, ο οποίος αποφυλακίστηκε έπειτα από 18 χρόνια. Κατηγορείται για προδοσία. Χρειάστηκαν χρόνια για να αποφασίσει ο Βανούνου να αποκαλύψει τα μυστικά του πυρηνικού προγράμματος του Ισραήλ στο οποίο εργαζόταν και ο ίδιος. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, ο Βανούνου, που εργαζόταν στον τομέα παραγωγής πλουτωνίου, διερωτήθηκε γιατί η χώρα του παράγει και αποθηκεύει μεγάλες ποσότητες πλουτωνίου και πυρηνικές κεφαλές. Το 1986, αποχώρησε από την υπηρεσία και άρχισε να μιλά δημόσια για την πρώην δουλειά του. Συνελήφθη στη Ρώμη από πράκτορες της Μοσάντ και καταδικάστηκε σε 18ετή φυλάκιση για προδοσία. Μετά την αποφυλάκισή του, τον περασμένο Απρίλιο, δήλωσε ότι δεν μετάνιωσε για ό,τι έκανε. Είναι ελεύθερος, αλλά δεν μπορεί να φύγει από το Ισραήλ.

Μάργκαρετ Χασάν

Βρετανή, μέλος ανθρωπιστικής οργάνωσης, η οποία απήχθη και δολοφονήθηκε από τους απαγωγείς της. Η Μάργκαρετ Χασάν ήταν ξεχωριστή προσωπικότητα στον τομέα της ανθρωπιστικής βοήθειας. Ήταν διευθύντρια της οργάνωσης Care στο Ιράκ, ζούσε τα τελευταία 30 χρόνια στη χώρα και ήταν παντρεμένη με Ιρακινό. Επί 12 χρόνια, όταν ο ΟΗΕ είχε επιβάλει κυρώσεις στο Ιράκ, η Χασάν εργάστηκε βοηθώντας τους Ιρακινούς να αποκτήσουν πρόσβαση στο πόσιμο νερό και στην ιατρική περίθαλψη. Μετά το υποτιθέμενο τέλος του πολέμου στο Ιράκ, η Μάργκαρετ διερωτάτο πού και ποια ήταν για τα σχέδια της προσωρινής διοίκησης του Ιράκ για την ανοικοδόμηση της χώρας. Στις 19 Οκτωβρίου η Χασάν απήχθη από ισλαμιστές και λίγες εβδομάδες αργότερα δολοφονήθηκε. Η δολοφονία της αποτελεί έγκλημα κατά της ανθρωπότητας για το οποίο δεν υπάρχει καμιά δικαιολογία.

15. Το πορτρέτο του βασανιστή

Διασκευασμένο κείμενο του Αντώνη Καρκαγιαννη (Καθημερινή 16/05/2004)

Οι κοινωνίες της Δύσης συγκλονίζονται από οδυνηρά ερωτήματα: Πώς ο άνθρωπος της διπλανής πόρτας μεταμορφώνεται σε βασανιστή, για να προκαλέσει πόνο, τρόμο και εξευτελισμό στους άλλους, τους οποίους δεν γνωρίζει και δεν έχει λόγο να τους μισεί; Άλλα ερωτήματα: Γιατί το σωματικό και ψυχικό μαρτύριο ριζώσε τόσο βαθιά ώστε να επαναλαμβάνεται σταθερά, όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν ή το επιβάλλουν, ως παρακολούθημα της κρατικής ή άλλης εξουσίας (εκκλησιαστικής ή κομματικής); Και, τέλος: ο βασανιστής ενεργεί με δική του πρωτοβουλία ή υπακούει σε διαταγές; Αυτά και άλλα ερωτήματα κλονίζουν ολόκληρο το σύστημα των δυτικών αξιών.

Η Ελλάδα διεκδικεί δυστυχώς σημαντικό μερίδιο από την παγκόσμια κληρονομιά των βασανιστηρίων. Βασανιστήρια δεν εφαρμόστηκαν μόνο στη σχετικά πρόσφατη δικτατορία των συνταγματαρχών, αλλά και παλαιότερα, ιδίως την περίοδο του εμφυλίου πολέμου και αμέσως μετά. Θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι η δικτατορία παρέλαβε και συνέχισε το βασανιστήριο ως τρόπο άσκησης πολιτικής, με στόχο να τρομοκρατήσει τους αντιπάλους της και να κλονίσει το ηθικό τους, όχι μόνο για να κάνει την ανάκριση περισσότερο «αποδοτική».

Λίγο πριν από την αποκάλυψη των βασανιστηρίων στο Ιράκ, κυκλοφόρησε από τα «Ελληνικά Γράμματα» το βιβλίο της Μίκας Χαρίτου - Φατούρου, που προηγουμένως είχε εκδοθεί στα αγγλικά. Ο τίτλος του «Ο Βασανιστής Όργανο της Κρατικής Εξουσίας». Η Μίκα Χαρίτου - Φατούρου είναι κλινική ψυχολόγος, ομότιμη καθηγήτρια Ψυχολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Στο βιβλίο της προσπαθεί να αναλύσει την προσωπικότητα του βασανιστή, να σκιαγραφήσει το πορτρέτο του. Η έρευνα έχει αφηρηθεί τη «Δίκη των Βασανιστών». Η πρώτη διαπίστωση εντοπίζεται στον τίτλο του βιβλίου, όπου ο βασανιστής καταγράφεται ως όργανο της κρατικής εξουσίας. Πάντοτε η κρατική εξουσία έχει μέσα της

τον καταναγκασμό, αλλά εδώ δεν πρόκειται για οποιαδήποτε εξουσία, αλλά για εκείνη που χρησιμοποιεί τη βία ως πολιτικό μέσο και ταυτόχρονα ως σκοπό, για να επιβληθεί ως «εξουσία της βίας».

Στην «εξουσία της βίας» ως κύριο πολιτικό μέσο αναδεικνύεται η Αστυνομία γενικά και ειδικότερα ειδικές μονάδες του Στρατού και της Αστυνομίας και αυτό παρατηρήθηκε σε όλες τις «εξουσίες της βίας», που γνώρισε ο περασμένος αλλά και ο τωρινός αιώνας. Είναι το πολιτικό περιβάλλον, όπου εκκολάπτονται το βασανιστήριο και ο βασανιστής. Όλοι οι βασανιστές απολογούμενοι δηλώνουν ότι «εκτελούσαν διαταγές των ανωτέρων». Αυτό δεν απαλλάσσει βέβαια τον βασανιστή από τις ευθύνες του, ακόμη και όταν διαπιστώνονται ρητές εντολές των ανωτέρων. Δεν υπάρχουν όμως πάντοτε ρητές εντολές, αλλά ούτε και χρειάζεται να υπάρχουν. Αρκεί που υπάρχει και λειτουργεί ο μηχανισμός της βίας, η «εξουσία της βίας» εναντίον εκείνων που συλλογικά έχουν χαρακτηριστεί ως «εχθροί» που συνήθως «απειλούν» τη «δημόσια ασφάλεια» ή την «εθνική ακεραιότητα». Στην αυθαίρετη «εξουσία της βίας» δεν χρειάζεται να δοθούν εντολές βασανισμού ή, όταν δίδονται, δεν είναι ποτέ γραπτές. Το μαρτυρούν όλοι οι βασανιστές του ΕΑΤ-ΕΣΑ, αλλά αυτή είναι και η διεθνής πρακτική. Οι βασανιστές επιλέγονται και διαμορφώνονται μέσα και από την «εξουσία της βίας».

Η έρευνα στο ΕΑΤ-ΕΣΑ δεν περιορίζεται στις συνεντεύξεις με βασανιστές και στη διασταύρωσή τους με άλλες μαρτυρίες. Ερευνά τη ζωή και την οικογενειακή κατάσταση των βασανιστών, πριν και μετά την περίοδο των βασανισμών. Δεν προκύπτει τίποτε το ασυνήθιστο που θα μπορούσε να διαμορφώσει τον χαρακτήρα του βασανιστού. Ο βασανιστής δεν είναι προϊόν κάποιας διαστροφής, δεν βασανίζει από ψυχική διαστροφή, αλλά σύμφωνα με την άτεγκτη λογική ενός συστήματος αυθαιρεσίας και βίας, της «εξουσίας της βίας», μέσα στην οποία κατολισθαίνει χωρίς αντιστάσεις, εθίζεται και βολεύεται. Κατά τα άλλα, είναι συνηθισμένος άνθρωπος σαν και μας, το «παιδί του γείτονα», μέσος άνθρωπος.

Η Μίκα Χαρίτου-Φατούρου αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην εκπαίδευση στα κέντρα της ΕΣΑ, αλλά και των άλλων «ειδικών δυνάμεων» του Στρατού και της Αστυνομίας. Βασικό στοιχείο της εκπαίδευσης είναι η βία και ο παραλογισμός, ειδικότερα η άσκηση παράλογης βίας. Στο κέντρο εκπαίδευσης «εχθρός» είναι η ανεξάρτητη προσωπικότητα, η ηθική της συγκρότηση και η πιθανή λογική αμφισβήτηση και αντίσταση. Στόχος είναι να συντριβούν και να αντικατασταθούν από τον φόβο και την τυφλή υποταγή στον ανώτερο και στο «πνεύμα» της μονάδας, της ειδικής μονάδας, επιφορτισμένης με «ανώτερη αποστολή». Παλαιότερα η εκπαιδευτική αυτή «φιλοσοφία», με τον σκοπό να συντρίψει ό,τι μια ελεύθερη κοινωνία θεωρεί αρετή, σε ελαφρώς ηπιότερη μορφή, κυριαρχούσε σε όλα τα κέντρα εκπαίδευσης του Στρατού και της Αστυνομίας. Ενδεχομένως και σήμερα η «φιλοσοφία» αυτή εξακολουθεί να θεωρείται η «αλάνθαστη τεχνική» της στρατιωτικής πειθαρχίας.

Οι αφηγήσεις που συγκεντρώνει στις 400 σελίδες του βιβλίου της η Μίκα Χαρίτου - Φατούρου είναι συγκλονιστικές και αφήνουν μια πικρή γεύση συννεοχής: Όλοι τα γνωρίζαμε, τα ανεχθήκαμε και στο τέλος τα αποδεχθήκαμε. Ο βασανιστής «κατασκευάζεται» από ολόκληρο το σύστημα της αυθαίρετης «εξουσίας της βίας» σε όλα τα σημεία της επικράτειάς της.

16. Στο έλεος της ηγορύπανσης

δημοσίευμα στην Καθημερινή 21/11/2004. Του Γιαννη Ελαφρου

Ο δήμος της Αρτέμιδος, η παραλιακή Λούτσα, ζει κυριολεκτικά στη σκιά των αεροσκαφών. Ο βόμβος είναι ανυπόφορος, η ηχορρύπανση ανεξέλεγκτη, ενώ η κηροζίνη ραντίζει την πόλη! Ο κόσμος έχει ξεσηκωθεί, καθώς σύμφωνα με τις καταγγελίες τους, παραβιάζονται οι θεσπισμένοι κανόνες για τις πορείες των αεροπλάνων, με ευθύνη της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας.

«Τα αεροπλάνα περνούν μερικές φορές 50 μέτρα πάνω από τα σπίτια. Βλέπουμε ακόμα και τους επιβάτες μέσα από τα παράθυρα. Δεν μπορούμε να κοιμηθούμε και να ηρεμήσουμε», μας λέει ο κ. Νίκος Μάρκου, κάτοικος της Αρτέμιδας. «Μην ξεχνάμε ότι τα περισσότερα αεροπορικά δυστυχήματα διεθνώς έχουν γίνει σε απόσταση έξι μιλίων από το αεροδρόμιο», σημειώνει ο Ν. Μάρκου. Πράγματι, στις 12 Αυγούστου, παραμονή της έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων, αεροπλάνο της IgaAir, που μόλις είχε απογειωθεί και πετούσε πάνω από την Αρτέμιδα, άρχισε να ξερνά φωτιά και να συγκλονίζεται από εκρήξεις. Το αεροσκάφος υποχρεώθηκε σε άμεση προσγείωση. Σύμφωνα με πληροφορίες του δήμου Αρτέμιδος, αποφεύχθηκε η πτώση του επειδή ήταν σχεδόν άδειο. Λόγω των Αγώνων, το γεγονός κρατήθηκε κρυφό...

Ο Κωστής Αποστολάκης, δημοτικός σύμβουλος, τονίζει ότι ο θόρυβος και η ρύπανση είναι ανυπόφορη. «Όταν υπάρχει κίνηση περνάει ένα αεροπλάνο κάθε δέκα λεπτά, ακόμα και κάθε λεπτό σε ώρες αιχμής». Την Τρίτη το μεσημέρι, σύμφωνα με τον κ. Αποστολάκη, ένα τεράστιο τετρακινητήριο αεροσκάφος 370 τόννων της Ολυμπιακής πέρασε ξυστά πάνω από τα σπίτια. «Ξερνόταν, σκεπάζοντας τον ουρανό». Και δεν είναι μόνο το πρόβλημα του θορύβου. «Έχω μια ευαισθησία στους πνεύμονες. Όταν φυσάει νοτιάς δεν μπορώ να αναπνεύσω. Ο ουρανός "βρέχει" κηροζίνη!»

17. Κυριακή απόγευμα, μάθημα: γήπεδο...

Πώς το καταλαβαίνεις ότι σε πήραν τα χρόνια; Στα όνειρά σου δεν σκοράρεις πια εσύ στον τελικό αλλά ο γιος σου. (Αδέσποτο)

Γράφει ο Παντελής Μπουκάλας

"γίνονται οι γέροι γαύροι..." Κ. Γ. Καρυωτάκης

Στο γήπεδο δεν πάω τόσο συχνά όσο θα 'θελα. Και βέβαια πάω πολύ λιγότερες φορές απ' όσες απαιτεί ο γιος μου, ετών ένδεκα, γαύρος το θρήσκευμα, που ακόμα δεν λέει να χωνέψει την προδοσία του Ζάχοβιτς, και κρατάει τη φανέλα του για να θυμάται τι δεν πρέπει να κάνει όταν μεγαλώσει. Πάνω που, με διάφορα κουτοπόνηρα σοφίσματα, έχεις καταλήξει ότι δεν φταις εσύ για το ποιοι άλλοι είναι με την ομάδα σου (κάποιοι από τους οποίους εμπορεύονται το δικό σου Ψώνιο), όπως δεν φταις για το ποιοι άλλοι είναι με το κόμμα σου ή με τη θρησκεία σου ή για το ποιοι άλλοι μοιράζονται την υπηκοότητά σου, σου κόβει την όρεξη η σκέψη πως χρειάζεται να δαπανήσεις ολόκληρο εξάωρο για να παρακολουθήσεις το καθαυτό ποδοσφαιρικό δώρο και πως ο ηλεκτρικός δεν είναι και τόσο ασφαλής λύση' τα Δερβενάκια έχουν μετακομίσει από καιρό στους σταθμούς του τρένου.

Κι ύστερα είναι οι βρισιές, αφόρητες μέσα στην ακατάσχετη και συχνά απολαυστική ευρηματικότητά τους, γι' αυτό και τα ντέρμπι προτιμώ να τα ακούω στο ραδιόφωνο, αφού αρνούμαι να καλωδιώσω το κόλλημά μου με την μπάλα. Πόλεμος είναι βέβαια το ποδόσφαιρο και στον πόλεμο οι λεκτικές προκλήσεις ήταν αυτονόητες, από την πολιορκία της Τροίας ως την πολιορκία της Τριπολιτσάς. Κι είμαστε λαός βωμολόχος, δεν λέω, κι αυτό δεν το ξεχνάμε ούτε καν μέσα στην εκκλησία, έτσι και διανοηθεί κανείς αντίχριστος να μας πιάσει το στασίδι. Άλλο όμως να εκστομίζεις τα άρρητα και τα αθέμιτα πάνω στον στιγμιαίο βρασμό της ψυχής σου κι άλλο να καταντάς σάρκινο μαγνητόφωνο που παίζει μία και μόνο κασέτα, ν' αρχίζεις δηλαδή να τραγουδάς τα αγιοβαλεντίνικα μία (τουλάχιστον) ώρα πριν αρχίσει ο αγώνας, «προληπτικά», και να τα συνεχίζεις ερήμην του καθαυτό παιγνιδιού, σχεδόν αδιάφορος για ό,τι συμβαίνει πάνω στον χλοοτάπητα.

Μπορεί να σπανίζουν πια οι κομματικοί συνθηματοδότες που διαβάζουν από το μπλοκάκι τα εγκεκριμένα συνθήματα και τα επιβάλλουν διά της ντουντούκας στους διαδηλωτές συντρόφους τους, στα στάδια πάντως οι καθοδηγητές ζουν και βασιλεύουν, συχνά δε αποκτούν και τηλεοπτική εκπομπή, δίκη αποζημίωσης, αυτοί επιλέγουν τα συνθήματα, αυτοί γράφουν τα τραγούδια, αυτοί εξαντλούν το λεξιλόγιό τους στα γενετήσια, αυτοί, με τις ασκήσεις φραστικής βίας, προπονούνται και για την αυθεντική βία, την ποδοχειρωνακτική. Και στο γήπεδο δεν γίνεται να πας μόνο με τα μάτια σου, αφήνοντας τ' αυτιά σου στο σπίτι (άλλωστε, αν πας δίχως αυτιά, θα χάσεις τις έξοχες αναλύσεις των διπλανών σου για το 4-3-3, τις αναμνήσεις των παλαιότερων από τον Μπούκοβι και τον Δεληκάρη, και βέβαια λέξεις-μνημεία όπως «άμπαλος»). Δεν γίνεται επίσης να πας δηλώνοντας «ουδέτερος», «αμερόληπτος», «αντικειμενικός». Η δήλωσή σου θα γίνει αποδεκτή σαν εξίσου ειλικρινής με τα βουλευτικά «πόθεν έσχες».

Όταν λοιπόν ο πιτσιρικάς πρωτάρχιζε να παρακολουθεί τα αθλήματα -σαν λογική συνέχεια των μπασκετικών προπονήσεων του στην ομάδα της συνοικίας, προπάντων δε της μάλλον κληρονομημένης μανίας του με το τόπι, που τον κρατάει με τις ώρες στο αδιεξοδάκι, να παίζει, να τσακόνεται, να ηττάται, να νικάει, να μεγαλώνει-, του είπα, κι ας μην το πίστευα κατά βάθος, πως όταν οποιαδήποτε ελληνική ομάδα παίζει με οποιαδήποτε ξένη, είμαστε με την ελληνική. «Ε βέβαια» συμφώνησε - κι ας μην το πίστευε κατά βάθος. Εκείνη την αθώα εποχή πάντως, κι ενώ αποσύραμε τα κουρέλια μας ύστερα από ένα αλγεινό 1-1 με τον Πανελευσινικό στην Καλογρέζα, τόλμησε να μου πει «δεν πειράζει, κι αυτοί Έλληνες είναι». Χάιδεψα το κεφαλάκι του με το αριστερό μου χέρι, το ουμανιστικό, κι έκρυσσα στην τσέπη το δεξί, το αυταρχικό, για να μην του δώσει καμιά αυθόρμητη ξανάστροφη.

Δεν άργησε βέβαια να ενηλικιωθεί, να ωριμάσει. Δεν άργησε δηλαδή να μην κρύβει τη χαρά του όταν έχανε από ξένους οποιαδήποτε ελληνική ομάδα εκτός από τη δική του, την κόκκινη. «Μα, ρε μπαμπά αφού στο σχολείο οι παναθηναϊκάκηδες και οι αεκτζήδες μας πειράζουν και όταν κερδίζουν αυτοί και όταν χάνουμε εμείς, εγώ τι να κάνω;». Τι να του αντιγυρίσω, και προς τι; Το γήπεδο, λοιπόν, αρχίζει μισό χιλιόμετρο πριν από τον αγωνιστικό χώρο, έξω, σαν πανήγυρις που τελείται εις μνήμην του θρύλου ότι ο βίος εν Ελλάδι υπήρξε υπαίθριος. Κι αρχίζει με τσίκνες (τίποτε πιο νόστιμο από τα μέχρι θανάτου αρμυρισμένα σουβλάκια και τα σάντουιτς τα εμβαπτισμένα σε ένα καυστικό και σίγουρα μικροβιοκτόνο μείγμα μουστάρδας και κέτσαπ, που οπουδήποτε αλλού θα τα αποστρεφώσουν), με νευράκια στο εκδοτήριο των εισιτηρίων και διαπληκτισμούς μεταξύ ανησυχούντων ομοϊδεατών, με πολύχρωμα καπέλα που συμπυκνώνουν δύο -σε-ένα τους αποκριάτικους κουδουνάτους και τους κλόουν, με κασκόλ, σημαίες, φανέλες («αυθεντικές» βέβαια, δηλαδή του πρώην πεντοχιλίου και, του νυν δεκαπεντάευρου), και μπόλικο «τσάκα-τσούκα», πασατέμπο επί το ιταλικά ελληνικότερον.

Στον αστυνομικό έλεγχο, η εθιμική αποψίλωση σε αφήνει με δύο ερωτήματα: πρώτον, πώς στα κομμάτια τα καταφέρνουν κάποιοι άλλοι και περνούν με μια ντουζίνα βαρελότα, και δεύτερον, πόσο τάχα έχουν φροντίσει να αποταμιεύσουν χάλκινα κατοστάρικα, μιας και το δέυρο και πολύ κοστίζει και τη φίλαθλη δουλειά του δεν την κάνει εκτοξευόμενο; Το πιο όμορφο πάντως το άκουσα κάποτε στο Ειρήνης και Φιλίας, όσο περιμέναμε στην ουρά να καταθέσουμε τον οβολό μας. «Θείο, θα σ' τα πάρουνε που θα σ' τα πάρουνε, δε μου τα δίνεις εμένα;», πέταξε ο καιρολακτών τσιγγανάκος. Τα πήρε όλα, κι έμεινε - για να μαζέψει κι άλλα με την αξία του.

Προδοτική η ηλικία μου, με οδηγεί αυτόματα στα αριθμημένα, με τον καφέ, το τσιγάρο (τον αναπτήρα τον δίνω στον Σπύρο, για να μην παρακρατηθεί, την κάποια άνεση, έστω κι αν ένα στα τρία καθίσματα του Καλλιπλάστικου είναι σπασμένο και αναμένει την ευλογημένη στιγμή που θα αναλάβει να το «βελτιώσει αισθητικώς» ο κ. Καλατράβα, που ελπίζουμε ότι θα συμβάλει να γίνουν και οι τουαλέτες του «εθνικού μας κοσμήματος» λίγο πιο καθαρές από τα ανά την επικράτεια στρουθοκαμηλοστάσια. Η ηλικία του υιού, κυρίως δε η ανάγκη του να βρίσκεται μαζί με τους άλλους της παρέας του, τους κάπως μεγαλύτερους (τον Αλέξη, τον Θεοδωρή, τον Κώστα - καθένας με τη φανέλα του δικού του ήρωα), τον οδηγεί, επίσης αυτόματα, στη θύρα των γαυρεπίγυρων. Από τους δύο αυτοματισμούς, φυσικό είναι να χάνει ο ενήλικος. Και επειδή οι αμαρτίες των γονιών ενδέχεται να εκπαιδεύουν τα τέκνα τους, είναι πάντως παιδεμός για τους ίδιους τους γονείς, βρίσκομαι να υπομένω τη δίωρη ορθοστασία, με ελάχιστα ολιγόλεπτα διαλείμματα καθιστής χαλάρωσης, αφού οι πιτσιρικάδες και οι συν αυτοίς παλίμπαιδες βλέπουν όρθιοι το παιγνίδι, ανεβασμένοι μάλιστα στα καθίσματα, ώστε να

αρθούν στο ύψος των περιστάσεων. Και δεν είναι σπάνιο να μη δουν και το γκολ μέσα στη γιορτή τους, οπότε περιμένουν το βραδινό ριπλέι για να δικαιολογήσουν αναδρομικά τον ενθουσιασμό τους.

Στο γυρισμό, με τα κασκόλ να φτερουγίζουν θριαμβευτικά στα μισάνοιχτα παράθυρα, την κόρνα να ανταποδίδει τους χαιρετισμούς, το ραδιόφωνο στα αθλητικά, να δούμε πώς πήγαν και οι αντίπαλοι, το συμβάν και οι γεύσεις του αρχίζουν να γίνονται ανάμνηση, δηλαδή αφήγηση. Από φανάρι σε φανάρι, προλαβαίνω να τον κανοναρχήσω να μην πει στη γειτονιά ή στο σχολείο τα συνθήματα που άκουσε. «Ε, βέβαια» λέει - κάθε φορά...

18. Οι μητέρες αφιερώνουν διπλάσιο χρόνο στα παιδιά από τους πατέρες.

Δημοσίευμα στην Καθημερινή, 21 Νοεμβρίου 2004.

Ο χρόνος που οι μητέρες και οι πατέρες αφιερώνουν στη φροντίδα των παιδιών τους διαφοροποιείται από κράτος σε κράτος. Έτσι, στη Γερμανία, στην Ιταλία και στην Ελλάδα οι γονείς αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στα παιδιά τους, ενώ στην Πορτογαλία και στη Γαλλία αφιερώνουν τον λιγότερο. Σε ό,τι αφορά τη σχέση μητρικής / πατρικής φροντίδας η μεγαλύτερη ισορροπία παρατηρείται στη Γερμανία. Από περισσότερο αναλυτικά στοιχεία διαπιστώνεται ότι οι μητέρες ασχολούνται με το πιο «παραδοσιακό» κομμάτι της παιδικής φροντίδας –όπως πλύσιμο, λούσιμο και τάισμα των παιδιών– και οι άνδρες με τις περισσότερο «ανδρικές» δραστηριότητες, όπως διδασκαλία και παιχνίδι.

Στο ερώτημα εάν θεωρούν τη φροντίδα του σπιτιού εξίσου σημαντική με την πληρωμένη εργασία, άνδρες και γυναίκες εμφανίζονται να τη θεωρούν εξίσου σημαντική. Στη Φινλανδία η μη πληρωμένη εργασία στο σπίτι χαίρει πολύ μεγάλης εκτίμησης. Στην έρευνα σχολιάζεται ότι αυτό οφείλεται στην απαξίωση της μισθωτής εργασίας στις σύγχρονες κοινωνίες. Ένα μεγάλο ποσοστό νέων, σημειώνεται, αναγκάζεται να απασχοληθεί σε εργασίες άσχετες με τις σπουδές του εξαιτίας των υψηλών ποσοστών ανεργίας.

Όμως, παρ' όλη την εκτίμηση που επιδεικνύουν Φινλανδοί και άλλοι στη φροντίδα παιδιών και σπιτιού, οι μητέρες είναι αυτές που κυρίως επομίζονται την ευθύνη. Την ώρα που οι γυναίκες της Ευρώπης αφιερώνουν κατά μέσο όρο 37 ώρες εβδομαδιαίως σε παιδιά και σπίτι, οι άνδρες ξοδεύουν μόλις 12 ώρες... Όπως σημειώνεται, το νέο μοντέλο της «σούπερ γυναίκας» μπορεί να αποτελεί πραγματικότητα στην Ευρώπη, όμως το μοντέλο του «νέου πατέρα» δεν έχει ακόμη αντικαταστήσει το παραδοσιακό. Όλα δείχνουν ότι ο «νέος πατέρας» αποτελεί μάλλον μια θεωρητική κατασκευή και όχι πραγματικότητα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πρόσφατη συγκριτική έρευνα μεταξύ 10 ευρωπαϊκών κρατών διαπιστώθηκε ότι το ποσοστό συμμετοχής των ανέργων ανδρών στη φροντίδα των παιδιών και του σπιτιού είναι ιδιαίτερος χαμηλό, ασχέτως εάν εργάζεται η γυναίκα τους. Οι άνδρες σε ανεργία αισθάνονται να απειλείται σοβαρά η ανδρική τους ταυτότητα, καθώς τους έχει αποστερηθεί ο παραδοσιακός ρόλος του «κουβαλητή». Οπότε η άρνηση ενασχόλησης με τη φροντίδα των παιδιών και του σπιτιού συνιστά την προάσπιση του έσχατου «οχυρού» του ανδρισμού τους.

19. Στου Μανόλη την ταβέρνα

Της Αμαντας Μιχαλοπούλου, Καθημερινή, Κυριακή, 2 Οκτωβρίου 2005

Κυριακή μεσημέρι σε ταβέρνα των Αθηνών. Πλαστικό προστατευτικό κάλυμμα, τσιμέντο στην αυλή, βαρέλια στο βάθος – μια προσομοίωση γειτονιάς. Και στα τραπέζια οι κυριακάτικες οικογένειες διάφανες, πιο διάφανες από ποτέ. Σαν ακτινογραφίες προθέσεων: ποιος βαριέται, ποιος αρπάζεται με το παραμικρό, ποιος αλλάζει θέμα. Μέσα στη μέση τα παιδιά: στριφογυρνούν στο κάθισμα, τα μακαρόνια τους παγώνουν στο πιάτο, πιρούνια πέφτουν, πορτοκαλάδες χύνονται. Μερικοί μαμπαδάδες δίνουν διαταγές, χειρονομούν νωθρά και καπνίζουν κοιτάζοντας αλλού. Μερικές μαμάδες κρατάνε απίστευτα ακριβές τσάντες, αλλά φοράνε μπλουζάκια με χαλκομανίες σκύλων Δαλματίας· παλιμπαιδίζουν μεγαλώνοντας. Παρατηρώ τον τρόπο που οργανώνουν τη ζωή του τραπέζιού, πολυάσχολες και

λιγομίλητες: τοποθετούν τα παιδιά στις καρέκλες σαν να είναι κούκλες, γεμίζουν πιάτα, μπουκάνουν στόματα. Μια τους μάλιστα αρπάζει το παιδί από το λαιμό για να πετύχει το στόχο της. Το κοριτσάκι της τρώει σαν να μην υπάρχει διαφυγή: με μια μικρή μοιρολατρία στο βλέμμα.

Ύστερα είναι και οι παππούδες. Χαίρονται σαν παιδιά με τα εγγόνια τους, ή βιώνουν την προχωρημένη τους κατάθλιψη, μιλάνε για προβλήματα υγείας καπνίζοντας στη ζούλα ένα τσιγαράκι. Μόλις φύγουν, τα τραπέζια μοιάζουν με τοπίο πολεμικής σύρραξης, ή με τραπεζαρία νηπιαγωγείου – αντί για πλαστελίνες λιωμένες πατάτες τηγανητές. Δύσκολα το παίρνουν απόφαση να σηκωθούν, ξέρουν ότι μετά το μεσημέρι της Κυριακής η ζωή δεν θα 'ναι πια η ίδια. Τουλάχιστον ως την επόμενη Κυριακή που θα μαζευτούν πάλι και θα δώσουν μια μικρή περίληψη της εβδομάδας.

Η ταβέρνα, τα κυριακάτικα μεσημέρια, προσφέρει μια νέα εκδοχή οικογενειακής ζωής: δημόσια, ανοιχτή στα βλέμματα και φαινομενικά πιο εύκολη. Δεν χρειάζεται μαγειρική και πλύσιμο πιάτων αυτή η έκφανση οικογενειακής ζωής. Ούτε διαχείριση κρίσεων – ό,τι είναι δημόσιο είναι κατ' ανάγκην ωραιοποιημένο. Οι κρίσεις δεν θα εκτονωθούν γύρω από το τραπέζι της ταβέρνας, δεν υπάρχει χρόνος για κρίσεις. Υπάρχει μόνο χρόνος για φαγητό και γι' αυτήν την ευλογημένη σιωπή που απλώνεται όταν οι άνθρωποι στα διπλανά τραπέζια λένε «φάε», «πρόσεχε», «τι κάνατε τελικά με αυτό το θέμα;», «πώς πάει η δουλειά;», «σε ποιο σχολείο/πανεπιστήμιο/ εταιρεία θα πάει;».

Τα παιδιά, σαν συνεννοημένα, τρέχουν στην πίσω αυλή με τα βαρέλια, μερικές γυναίκες που δεν νοιάζονται καθόλου για τη δημόσια εικόνα τους τ' ακολουθούν με μια πιρουνιά κεφτέ, οι ρυθμοί ατονούν, μαζί με το λογαριασμό έρχεται στο τραπέζι και ο κερασμένος χαλβάς ή το καρπούζι. Όσα δεν ειπώθηκαν λιώνουν στο στόμα μαζί με τα καβουρντισμένα αμύγδαλα, η γλώσσα παγώνει απ' το καρπούζι και μαζί παγώνει η στιγμή.

Είναι η ώρα που θυμάσαι πως ήταν όταν έτρεχες σε μια ταβέρνα και μάζευες καπάκια μπουκαλιών απ' τα χαλίκια ή έλεγες τρομακτικές ιστορίες για τις μάγισσες που ζουν πίσω από τον κισσό. Αυτομάτως έρχεται στο νου και το τραγούδι για του Μανόλη την ταβέρνα και την εκκωφαντική τουφεκιά. Πολύ ωραίο τραγούδι επειδή φανερώνει την υπόγεια έλξη μας προς την καταστροφή: το άνοιγμα των βαρελιών, το χύσιμο των κρασιών. Ευτυχώς όμως στην πραγματικότητα δεν άνοιξε μύτη, τα πράγματα δεν ειπώθηκαν με τ' όνομά τους: φαίνεται στο κουρασμένο και ανακουφισμένο βλέμμα όσων φεύγουν. Θα δοκιμάσουν ξανά την επόμενη Κυριακή. Όταν φύγουν πια οι πολυμελείς οικογένειες προσέχω τα ζευγάρια. Νέα ζευγάρια, στην ηλικία «οικογένεια παρά κάτι». Τσιμπολογούν τη σαλάτα τους και αναρωτιούνται πώς είναι το πέραςμα σε μια νέα κατάσταση. Δείχνουν να αποθαρρύνονται από το θέμα ανυπότακτων παιδιών, αλλά και να το προσδοκούν ταυτόχρονα. Υπάρχουν και πιο ώριμα ζευγάρια που έχουν περάσει απ' όλα τα στάδια και ξέρουν – ακούς διάσπαρτα σχόλια για τα παιδιά τους που σπουδάζουν ή ζουν μακριά και διαισθάνεσαι τη χειραφέτηση των γονιών, την αναπάντεχη επιστροφή τους σε μια παλιότερη κατάσταση, τον επαναπροσδιορισμό των ρόλων.

Είναι η «Δύσκολη Κυριακή» όπως ακριβώς την προέβλεψε ο Μίλτος Σαχτούρης. «Σπασμένα φλυτζάνια στα χαλιά/πορφυρά λουλούδια τα μάγουλα της μάγισσας». Είναι η εύκολη Κυριακή που μας προσφέρεται σαν παράξενο δώρο. Η γλύκα της, η νωθρότητά της ακόμη κι η μελαγχολία της προκαλούν μια μικρή, σχεδόν καλοδεχούμενη συντριβή της καρδιάς.